

Izvirni znanstveni članek
347.133.1:001.102

Merila za vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja

ANDREJA FAKIN,
dr. pravnih znanosti,
strokovna sodelavka na
Okrajnem sodišču v Ljubljani

1. Uvod

Ljudje sprejemamo odločitve na podlagi informacij, ki jih imamo na voljo. Tako je tudi pri sklepanju pravnih poslov. Posameznik na podlagi njemu znanih dejstev sprejme odločitev o tem, ali bo pravni posel sklenil ali ne. Načeloma velja, da si mora vsak sam zagotoviti informacije, ki jih potrebuje za svojo poslovno odločitev.¹ Navedeno je posledica pravila o lastni odgovornosti, ki posamezniku poleg odgovornosti, da skrbi za lastne interese, nalaga tudi breme, da si sam zagotovi informacijski položaj, ki mu bo omogočal oblikovanje svobodne poslovne volje.²

V izjemnih primerih se zaradi zagotavljanja pravičnosti v pravnih razmerjih breme informiranja prenese na sopogodbena.³ Vzpostavijo se dolžnosti informiranja, ki k informiranju o dejstvih, ki jih posameznik potrebuje za sprejetje svoje poslovne odločitve, zavezujejo nasprotno stranko. Predmet obravnave tega prispevka so prav te izjemne situacije, točneje merila za prepoznavanje situacij, v katerih se dolžnosti informiranja vzpostavijo. Prispevek se omejuje na predpogodbene dolžnosti informiranja, ki se drugače kot pogodbene (časovno) aktivirajo pred sklenitvijo pogodbe.⁴ Pravna podlaga za vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja je lahko bodisi zakon oziroma drug predpis (zakonske predpogodbene dolžnosti

¹ Grigoleit, str. 35; Schwarze, str. 10, 7, 21; Singer, str. 525; Busch, str. 2; Wolf, Neuner, str. 478; Pohlmann, str. 102.

² Grigoleit, str. 35; Markesinis in dr., str. 99; Singer, str. 525; Schwarze, str. 7, 10, 21; Kramer, str. 5, Schäfer, Ott, str. 390; Busch, str. 2; Wolf, Neuner, str. 478; Pohlmann, str. 102; Bork, str. 307.

³ Schäfer, Ott, str. 355, 390; Busch, str. 3; Markesinis in dr., str. 44–46; Pohlmann, str. 102.

⁴ Von Mehren, str. 97–98; Schwarze, str. 14; Loos, str. 94; Westermann in dr., str. 232; Pohlmann, str. 19.

informiranja) bodisi načelo vestnosti in poštenja (pri nas 5. člen OZ⁵).⁶ Pri zakonskih predpogodbenih dolžnostih informiranja je predpostavke za njihovo vzpostavitev predvidel že zakonodajalec.⁷ Drugače je pri predpogodbenih dolžnostih informiranja, ki temeljijo na načelu vestnosti in poštenja, pri katerih se kot problematično izkaže prav identificiranje okoliščin, ki vplivajo na njihovo aktiviranje. Pri ugotavljanju, ali se je dolžnost vzpostavila, je namreč treba opraviti tehtanje med načelom lastne odgovornosti ter skrbjo nasprotni stranke za interese sopogodbnika (načelo vestnosti in poštenja). Tehtanje je vse prej kot preprosto, saj je odvisno od številnih dejavnikov, poleg tega pa dejavniki v različnih kombinacijah dajejo različne rezultate. Ugotavljanje relevantnih naveznih okoliščin za vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja je še dodatno oteženo, ker se relevantnost okoliščin zaradi same narave načela dobre vere in pravičnosti, iz katere izhajajo, lahko spreminja.

Ne glede na težavnost identificiranja okoliščin in ugotavljanja njihovega vpliva na vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja se poleg kazuističnega reševanja primerov v sodni praksi v teoriji pojavljajo poskusi abstrahiranja relevantnih okoliščin.⁸ Eden od mogočih načinov sistematiziranja dejavnikov, povezanih z vzpostavitvijo predpogodbenih dolžnosti informiranja, ki temeljijo na dobri veri, bo predstavljen v tem prispevku.⁹

2. Delitev predpogodbenih dolžnosti informiranja glede na sprožilni moment

Pri ugotavljanju okoliščin za vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja se kot pomembna izkaže delitev glede na sprožilni moment, ki kot merilo delitve določa okoliščino, ki ključno vpliva na aktiviranje dolžnosti. Tako razlikujemo med spontanimi predpogodbenimi dolžnostmi informiranja, poizvedovalnimi dolžnostmi in dolžnostmi, ki temeljijo na dolžnosti govoriti resnico.

⁵ Obligacijski zakonik (OZ), Ur. l. RS, št. 83/01, s spremembami.

⁶ Sefton-Green, str. 27–28; Von Mehren, str. 96–98; Faust, Grigoleit, str. 197–199; Wolf, Neuner, str. 478; Hübner, str. 355; pri nas: Fakin, Splošne, str. 89 in nasl.

⁷ Več o tem Fakin, Ureditev, str. 335 in nasl.

⁸ Razvrščanje glede na naravo pogodbe, glede na osebe, ki vstopajo v pravna razmerja, tipološko razlikovanje, gibke teorije, interesnospecifična razčlenitev informacijskih konfliktnih položajev, kombinirane teorije. Več o tem Fleischer, str. 74–276; Grigoleit, str. 11.

⁹ Uporabljena je kombinirana metoda sistematiziranja predpogodbenih dolžnosti informiranja, saj se kot merilo členitve uporabljajo podlaga vzpostavitve (dobra vera, zakon), vrsta dolžnosti (spontana, dolžnost, ki izvira iz dolžnosti govoriti resnico, poizvedovalna), vrsta pogodbe, ki se sklepa, ter tudi oseba, ki vstopa v pravno razmerje. Ugotovitve temeljijo na raziskavi, opravljeni v okviru podiplomskega študijskega programa Pravne fakultete Univerze v Ljubljani, pod mentorstvom prof. dr. Damjana Možine (Fakin, Predpogodbene dolžnosti informiranja (doktorska disertacija), Ljubljana, 2015).

Spontane predpogodbene dolžnosti informiranja se, kot pove že njihovo ime, vzpostavijo spontano, tako da je zavezanec dolžan informacijo razkriti ne glede na to, ali je bil po njej posebej vprašan.¹⁰

Od spontanosti dolžnosti informiranja je treba razlikovati poizvedovalne dolžnosti, namen katerih je preprečevanje zmote, v katero se je spravił sopogodbenuk sam, oziroma je riziko zmote na njem.¹¹ Zavezanec je dolžan v takšnih situacijah bodočega sopogodbenuka opozoriti na zmoto, ki jo je pri njem opazil, oziroma preveriti, ali je sopogodbenuk v zvezi z določenim dejstvom v zmoti.¹²

Predpogodbene dolžnosti informiranja, ki temeljijo na dolžnosti govoriti resnico, od udeleženca v pravnem prometu terjajo, da na vprašanja sopogodbenuka odgovori pravilno in popolno, takšne pa morajo biti tudi njegove spontane izjave (ki jih poda prostovoljno).¹³ Posebnost te skupine predpogodbenih dolžnosti informiranja je, da lahko do njihove kršitve pride le z aktivnim ravnanjem zavezanca.

Zaradi posebnih značilnosti vsake od predstavljenih skupin predpogodbenih dolžnosti informiranja so različne tudi predpostavke za njihovo vzpostavitev. Posebnosti glede na vrsto dolžnosti bodo posebej izpostavljene pri vsaki od v nadaljevanju predstavljenih predpostavk. Pri tem velja poudariti, da je med posameznimi skupinami dolžnosti informiranja pogosto težko ločiti, saj se lahko te hkrati vzpostavijo glede na različne sprožilne momente.¹⁴

3. Merila za vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja

Kljub načelnemu priznavanju načela vestnosti in poštenja kot pravne podlage za vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja institut v praksi še ni povsem zaživel. Primeri, ki sicer vsebinsko spadajo k problematiki razporeditve informacijskega bremena med strankama, se namreč največkrat ne presojajo po institutu predpogodbenih dolžnosti informiranja,¹⁵ temveč sodišča pri njihovem reševanju uporabljajo druge, sorodne institute. Zaradi pomanjkanja slovenske sodne prakse, ki bi se nanašala neposredno na predpogodbene dolžnosti informiranja, ki temeljijo na načelu vestnosti in poštenja, je pri določanju predpostavk in njihove vsebine treba izhajati predvsem iz tujih pravnih ureditev, ki so na področju oblikovanja poslovne volje sorodne slovenski ureditvi. Kot primerjalnopravno izhodišče sta v tem prispevku predstavljeni

¹⁰ Kramer, str. 1409; Schwarze, str. 13; Busch, str. 16; Wolf, Neuner, str. 103; Pohlmann, str. 29.

¹¹ Müller, str. 31.

¹² Schwarze, str. 23.

¹³ Roth, str. 86; Fleischer, str. 254; Grigoleit, str. 6; Dolenc, str. 110; Wagner, str. 88–89; Pohlmann, str. 32.

¹⁴ Več o tem: Fakin, Splošne, str. 202.

¹⁵ Drugače velja za zakonske predpogodbene dolžnosti informiranja.

nemška in švicarska pravna ureditev. Ugotavljanje relevantnosti okoliščin in njihovega vpliva na vzpostavitev dolžnosti pa je tudi nujno povezano s primerjavo vsebin sorodnih, v teoriji in sodni praksi že uveljavljenih institutov. Za primerjavo so primerni predvsem tisti, ki urejajo proces oblikovanja poslovne volje. Pri nas sta to instituta zmote in prevare.

V primerjalnem pravu izpostavljene navezne točke za vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja so za potrebe tega prispevka razporejene v tri večje skupine oziroma predpostavke: (1) pomembnost informacije, (2) vedenje udeležencev pravnega razmerja in (3) dodatne okoliščine. Prva predpostavka se nanaša na informacijo, ki je lahko predmet predpogodbenih dolžnosti informiranja, pri čemer se osredotoča na ugotavljanje pomembnosti dejstva, ki je lahko predmet dolžnosti. Druga se nanaša na vedenje strank predpogodbenega razmerja o okoliščinah, relevantnih za vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja. Tretja predpostavka zajema različne druge navezne točke, ki lahko vplivajo na vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja, pri čemer njihova vsebina in vpliv nista ostro zamejena in zato predpostavka pušča priprta vrata za upoštevanje morebitnih drugih dodatnih okoliščin, ki bi lahko upravičevale (ne)aktiviranje predpogodbenih dolžnosti informiranja.

Ob ugotavljanju predpostavk za vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja in njihove vsebine je treba upoštevati, da načelo vestnosti in poštenja ni le podlaga za vzpostavitev dolžnosti informiranja, temveč tudi vodilo pri interpretaciji vsake od predpostavk. Ker se predpogodbene dolžnosti informiranja vzpostavijo v izjemnih primerih in pomenijo odstop od splošnega pravila o lastni odgovornosti v zvezi s pridobivanjem informacij, je treba okoliščine, ki vplivajo na njihovo vzpostavitev, razlagati restriktivno.

3.1. Pomembnost informacije

3.1.1. Pojem informacije

Namen predpogodbenih dolžnosti informiranja, ki temeljijo na dobri veri, je upravičencu do informiranja zagotoviti informacije, ki jih potrebuje za oblikovanje svobodne poslovne volje. Predmet dolžnosti informiranja so zato informacije. V primerjalnem pravu se informiranje omejuje na obstoječa dejstva ter na prihodnja dejstva in mnenja, a pri teh dveh le v delih, ki temeljijo na obstoječih dejstvih.¹⁶

Tudi v našem pravu lahko na podlagi analize sodne prakse, ki se nanaša na situacije, ki vsebinsko spadajo pod problematiko razporeditve informacijskega bremena med strankama, ugotovimo, da so predmet predpogodbenih dolžnosti informiranja obstoječa dejstva. Gre za informacije o lastnostih stvari, oseb ali storitev, o pravnem položaju; tako so predmet predpogodbenih dolžnosti informiranja na primer dejstvo, da se prodaja le gostinski lokal, ne pa

¹⁶ Müller, str. 24; Grigoleit, str. 16; Roth, str. 85.

tudi vrt, ki leži poleg njega,¹⁷ informacija o pravnem lastništvu nepremičnine,¹⁸ zazidljivost nepremičnine,¹⁹ dejstvo, da gre za novogradnjo,²⁰ obstoj hipoteke,²¹ dejstvo, da je hladilna komora uporabna,²² obstoj terjatve²³ ipd.²⁴

Predpogodbene dolžnosti informiranja se v našem pravu načeloma ne vzpostavijo v zvezi z bodočimi dejstvi in prognozami,²⁵ saj riziko za njihovo uresničitev nosi vsaka od strank sama.²⁶ Kljub odsotnosti konkretnih primerov iz sodne prakse lahko domnevamo, da so izjemoma lahko predmet predpogodbenih dolžnosti informiranja enako kot v primerjalnem pravu tudi pri nas prihodnja dejstva, če bi se ta dala predvideti glede na obstoječa dejstva. Pri tem je treba poudariti, da se mora standard predvidljivosti približati stopnji gotovosti, da se bo določeno dejstvo uresničilo.²⁷ Enako kot pri prihodnjih dejstvih lahko sklenemo tudi v zvezi z mnenji oziroma ocenami: izjavitelj načeloma ni odgovoren za svoje mnenje, saj to po navadi pomeni subjektivno vrednotenje (na primer najlepša obleka). Če mnenja temeljijo na obstoječih dejstvih, pa izjavitelj za takšne izjave lahko odgovarja. Kot primer lahko navedemo mnenje oziroma oceno izjavitelja o solventnosti družbe: ker izjava o solventnosti družbe temelji na preučevanju bilanc in drugih poslovnih podatkov, ki predstavljajo obstoječa dejstva, lahko izjavitelj, če teh dejstev ne upošteva, za takšno mnenje odgovarja.

¹⁷ VSL II Cp 2463/2012 z dne 8. 5. 2013.

¹⁸ VSL II Cp 152/2009 z dne 6. 5. 2009.

¹⁹ VSL II Cp 1966/2014 z dne 19. 11. 2014.

²⁰ VSC Cp 593/2013 z dne 20. 2. 2014.

²¹ VSL I Cp 902/213 z dne 4. 12. 2013.

²² VSL I Cpg 287/2013 z dne 17. 12. 2014.

²³ VSL II Cp 1553/1999 z dne 29. 3. 2000.

²⁴ Opisana dejstva so predmet predpogodbenih dolžnosti informiranja tudi v specialnih predpisih, v katerih so dolžnosti informiranja kodificirane (zakonske predpogodbene dolžnosti informiranja). Kot primer lahko navedemo prvi odstavek 25.b člena Zakona o varstvu potrošnikov (Ur. l. RS, št. 20/98, s spremembami): »Podjetje mora potrošniku pred sklenitvijo pogodbe oziroma preden potrošnika zavezuje ponudba, na jasen in razumljiv način zagotoviti informacije o glavnih značilnostih blaga v obsegu, ki ustreza nosilcu podatkov in blagu, če niso te jasne že iz okoliščin.«

²⁵ VS RS II Ips 338/2006 z dne 19. 2. 2009: najemnik poslovnih prostorov nosi poslovni riziko za ustreznost najemnine, ki je bila določena po odstotkih od prometa, kljub temu da mu je najemodajalka razkrila, kakšen promet sama pričakuje.

²⁶ VSM I Cp 1361/2011 z dne 31. 1. 2012: ker je bila bolezen v času sklepanja pogodbe v mirovanju, metastaze, ki so sicer posledica napredovanja osnovne bolezni in ki so bile vzrok za nastanek zavarovalnega primera, pomenijo bodoče negotovo dejstvo, v zvezi s katerim ne obstaja dolžnost po 931. do 933. členu OZ. Podobno, sicer v zvezi z zmoto, razmišlja tudi Plavšak, str. 205, in sicer se mora zmota nanašati na napačno predstavo o okoliščinah, ki obstajajo že ob sklenitvi pogodbe, tako da ni mogoče izpodbijanje zaradi napačnih pričakovanj oziroma predvidevanj strank o tem, kaj se bo dogajalo v prihodnje (po sklenitvi pogodbe).

²⁷ VSM I Cp 1361/2011 z dne 31. 1. 2012.

3.1.2. Merilo pomembnosti

Predmet predpogodbenih dolžnosti informiranja ni vsaka informacija (točneje: obstoječe dejstvo). Informiranje sopogodbenika o vseh obstoječih dejstvih v praksi niti ne bi bilo izvedljivo. Prevelika količina informacij bi lahko povzročila celo nasproten učinek od želenega (tj. zagotoviti ustrezen informacijski položaj upravičenca) – gre za pojav tako imenovane informacijske prenasičenosti oziroma preobremenjenosti (*information overload*),²⁸ ko je odločanje zaradi prevelike količine informacij, ki jih mora upravičenec preučiti oziroma iz njih izluščiti tiste, ki jih potrebuje za oblikovanje svoje poslovne volje, oteženo.²⁹ Nastanek takšnih situacij preprečuje predpostavka pomembnosti informacije, ki mora biti izpolnjena, da bi se predpogodbena dolžnost informiranja vzpostavila.³⁰

Informacija je pomembna, če je od nje odvisna odločitev stranke o vstopu v pravno razmerje oziroma je od nje odvisno oblikovanje vsebine tega bodočega razmerja.³¹ Kot merilo pomembnosti imamo na izbiro objektivni in subjektivni kriterij. Prvi je namenjen varstvu pravnega prometa, zato za merilo postavlja očitno bistvenost informacije za sklenitev pravnega posla.³² Subjektivni kriterij pa je usmerjen na dojetje pomembnosti informacije konkretnega udeleženca pogodbenega razmerja in je posebej namenjen varstvu njegove individualne poslovne volje.³³ Okoliščina je po tem merilu pomembna, kadar stranka pogodbe, če bi informacijo imela, ne bi sklenila oziroma bi jo sklenila pod drugačnimi pogoji.³⁴

V primerjalnem pravu se v zvezi s predpogodbenimi dolžnostmi informiranja kot vodilni jemlje objektivni kriterij pomembnosti informacije.³⁵ Ta se vsebinsko sklada s predpostavko objektivne bistvenosti pri zmoti³⁶ in zajema okoliščine, kot so bistvene sestavine pogodbe, na primer lastnosti predmeta pogodbe, ki odstopajo od lastnosti, potrebnih za običajno oziroma dogovorjeno rabo (stvarne napake),³⁷ očitne pomanjkljivosti predmeta,³⁸ informacije o oko-

²⁸ Wolf, Neuner, str. 109; Rott, str. 190.

²⁹ Problematika se pojavlja predvsem pri specifičnih predpogodbenih dolžnostih informiranja, ki jih z namenom varstva potrošnikov predpisuje zakonodajalec. Ker mejna koristnost informacij z njihovo količino pada, je ravnanje zakonodajalca, da prodajalcem nalaga vse več dolžnosti informiranja, vprašljivo tudi z vidika varstva potrošnikov. Prevelika količina informacij namreč ne zagotavlja nujno, da bo potrošnik tudi dejansko bolj informiran.

³⁰ Markesinis in dr., str. 307; Müller, str. 31–32; Kramer, str. 1409; Pohlmann, str. 58, 103 in nasl.

³¹ Müller, str. 32.

³² Bork, str. 337.

³³ Wolf, Neuner, str. 463.

³⁴ Prav tam.

³⁵ Markesinis in dr., str. 307; Bork, str. 337; Pohlmann, str. 103; Schwenger, str. 290; Huguenin, str. 420, 1543.

³⁶ Müller, str. 32; Schwenger, str. 285. Več o tem Fakin, *Predpogodbene ...*, str. 31 in nasl.

³⁷ Roth, str. 90; Fleischer, str. 264–266; Pohlmann, str. 103.

³⁸ Roth, str. 90; Pohlmann, str. 103.

liščinah, ki ustrezajo pojmu pravnih napak predmeta pogodbe,³⁹ okoliščine, ki ogrožajo uresničitev namena pogodbe,⁴⁰ okoliščine, ki sta jih stranki pravnega posla povzdignili na raven njune skupne poslovne podlage.⁴¹

Ker je tudi v našem pravu vodilni kriterij ugotavljanja bistvenosti zmote pri odplačnih pravnih poslih objektivni (46. člen OZ), ta pa vsebinsko ustreza kriteriju bistvenosti zmote v tujih ureditvah,⁴² se zdi smiselno kriterij objektivne bistvenosti zmote uporabiti tudi kot vsebino predpostavke pomembnosti pri predpogodbenih dolžnostih informiranja v naši ureditvi.

Ugotovimo lahko, da objektivni kriterij bistvenosti zmote izpolnjujejo okoliščine, ki se štejejo za bistvene za sklenitev pravnega posla glede na običaje v pravnem prometu (46. člen OZ). Bistvena je tako zmeta o tem, da se prodaja le gostinski lokal, ne pa tudi vrt, ki leži poleg njega,⁴³ o pravem lastništvu nepremičnine,⁴⁴ o zazidljivosti nepremičnine,⁴⁵ o dejstvu, da gre za novogradnjo,⁴⁶ o obstoju hipoteke.⁴⁷ Predpostavko bistvenosti zmote izpolnjujejo tudi bistvene lastnosti osebe, če se pogodba sklepa glede na osebo, in predmeta, na primer lastnost hladilne komore, da je uporabna,⁴⁸ obstoj terjatve⁴⁹ ipd. V našem pravu je bistvena tudi zmeta, ki se šteje za bistveno glede na namen strank. Predpostavka je sicer konkretno subjektivna, vendar je ta v alternativnem odnosu s preostalimi objektivnimi predpostavkami in v terminologiji nemške ureditve pomeni objektivni pogoj bistvenosti,⁵⁰ zato so tudi dejstva, ki jih sicer uvrščamo med atipične poslovne podlage, lahko predmet predpogodbenih dolžnosti informiranja, če sta jih stranki povzdignili na raven njune skupne poslovne podlage. Kot primer atipične poslovne podlage lahko navedemo lastnost likalnika, da ima možnost samozklopa (to funkcijo namreč ponujajo zelo redki modeli, tako da se glede na običaje v pravnem prometu ta lastnost likalnika gotovo ne more šteti za bistveno). Če je prodajalec seznanjen z

³⁹ Prav tam.

⁴⁰ Bork, str. 337; Pohlmann, str. 103.

⁴¹ Kramer, str. 1368; Wolf, Neuner, str. 469.

⁴² Več o tem: Fakin, *Predpogodbene ...*, str. 170 in nasl.

⁴³ VSL II Cp 2463/2012 z dne 8. 5. 2013.

⁴⁴ VSL II Cp 152/2009 z dne 6. 5. 2009.

⁴⁵ VSL II Cp 1966/2014 z dne 19. 11. 2014.

⁴⁶ VSC Cp 593/2013 z dne 20. 2. 2014.

⁴⁷ VSL I Cp 902/213 z dne 4. 12. 2013.

⁴⁸ VSL I Cpg 287/2013 z dne 17. 12. 2014.

⁴⁹ VSL II Cp 1553/1999 z dne 29. 3. 2000.

⁵⁰ Objektivni pogoj bistvenosti v nemškem pravu vsebuje merilo, da so zaradi varstva pravnega prometa pravno upoštevne le nekatere, to je dovolj pomembne zmote (in ne vse), med njimi tudi zmeta o okoliščini, ki sta jo kot bistveno dogovorili stranki, saj je tudi nasprotni stranki znano, da je ta okoliščina za sklenitev pravnega posla pomembna.

namenom kupca, da kupi likalnik s to funkcijo, je ta lastnost predmeta povzdignjena na raven njune skupne poslovne podlage in se zato glede na namen strank morebitna zmota o tej lastnosti šteje za bistveno. Navedene okoliščine, ki izpolnjujejo predpostavko bistvenosti zmote, izpolnjujejo tudi predpostavko pomembnosti informacije, ki se zahteva za vzpostavitev predpogodbenih dolžnosti informiranja.

V primerjalnem pravu se ne zahteva, da bi bila predpostavka objektivne pomembnosti informacije izpolnjena pri dolžnostih, ki temeljijo na dolžnosti govoriti resnico, in poizvedovalnih dolžnostih.⁵¹ Enaki izjemi bi lahko dopustili tudi v našem pravu. Če je namreč stranka vprašana po določenem dejstvu (enako velja za spontane izjave), mora na vprašanje odgovoriti pravilno in popolno, in sicer ne glede na to, ali se njen odgovor nanaša na dejstvo, ki izpolnjuje predpostavko pomembnosti, ali ne. Tako mora biti odgovor na vprašanje, ali je izdelek testiran na živalih (to dejstvo sicer ne izpolnjuje predpostavke objektivne pomembnosti informacije), pravilen in popoln.⁵² Podobno je pri poizvedovalnih dolžnostih: če se pri zavezancu pojavi dvom o skladnosti upravičenčeve želene in izjavljene volje, ga mora zavezanec na to opozoriti, in sicer ne glede na to, ali dejstvo izpolnjuje predpostavko objektivne pomembnosti.

3.2. Vedenje udeležencev

Aktiviranje predpogodbenih dolžnosti informiranja je odvisno od nekaterih elementov zavesti obeh pogodbenih strank. Predpogodbene dolžnosti informiranja se ne vzpostavijo, če upravičenec za informacijo in njeno pomembnost ve oziroma bi zanj moral vedeti (okvir vedenja upravičenca), kot tudi ne, če ni podano vedenje zavezanca o informaciji in njeni pomembnosti ter informacijskem položaju upravičenca (okvir vedenja zavezanca).

3.2.1. Okvir vedenja upravičenca

Predpostavka okvira vedenja upravičenca je negativna predpostavka – če upravičenec za informacijo ve oziroma ta spada v njegov okvir vedenja, potem se v zvezi s takšno informacijo predpogodbena dolžnost informiranja ne vzpostavi. Izključevanje tovrstnih informacij iz dometa predpogodbenih dolžnosti informiranja je glede na primarnost načela lastne odgovornosti v zvezi s pridobivanjem informacij logična posledica nesmiselnosti obremenjevanja sopogodbena s predpogodbeno dolžnostjo informiranja, če informacijo upravičenec že ima.⁵³

⁵¹ Markesinis in dr., str. 282–286, 294–295; Fleischer, str. 260–261; Grigoleit, str. 6; Jauerling, str. 66; Wolf, Neuner, str. 413; Schwenger, str. 290.

⁵² Izjema velja pri pravici do laži – več o tem Fakin, *Predpogodbene ...*, str. 218.

⁵³ O transakcijskih stroških glej Cooter, Ulen, str. 88 in nasl.

V primerjalnem pravu spadajo v okvir vedenja upravičenca tiste informacije, ki jih upravičenec ima (najkasneje) v trenutku sklepanja pravnega posla.⁵⁴ Vedenje o informacijah se mu lahko tudi pripiše, in sicer, če so mu informacije dostopne brez nadaljnega (z minimalnimi stroški).⁵⁵ Da bi bila predpostavka izpolnjena, mora biti pri obeh opisanih situacijah (da upravičenec informacijo ima oziroma bi jo moral imeti) podana še dodatna okoliščina: upravičenec se mora zavedati pomembnosti te informacije za sklenitev pravnega posla oziroma bi se njene pomembnosti moral zavedati.⁵⁶ Izjeme so dopuščene v zvezi z dolžnostmi, ki izvirajo iz dolžnosti govoriti resnico,⁵⁷ in poizvedovalnimi dolžnostmi.⁵⁸

V zvezi s pripisovanjem vedenja upravičencu najdemo merila o tem, katere informacije bi posameznik pri sklepanju pravnega posla moral imeti, v predpostavki opravičljivosti zmote. Kriterij opravičljivosti zmote vsebuje merila za presojo, katere informacije v zvezi s sklepanjem pravnega posla si je glede na zahtevano skrbnost v pravnem prometu dolžan zagotoviti posameznik sam. Stališča, ki jih je zavzela sodna praksa v zvezi s standardom opravičljivosti zmote, pa lahko uporabimo tudi na področju predpogodbenih dolžnosti informiranja, saj je tudi pri njih ključno vprašanje skrbnosti ravnanja v pravnem prometu. Iz objavljenih odločitev slovenskih sodišč lahko ugotovimo, da so merila skrbnosti zelo stroga, saj je kriterij opravičljivosti zmote le redko izpolnjen.⁵⁹ Čeprav ima stranka o pomembni informaciji (njenem obstoju) zgolj indic, je takšno informacijo dolžna pridobiti.⁶⁰ Tako bi moral kupec, ki je razpolagal s kombiniranim ZK-izpiskom, iz katerega je bilo razvidno, da je le del nepremičnine stavbno zemljišče, del pa travnik, v zvezi z zazidljivostjo nepremičnine sam pridobiti lokacijsko informacijo.⁶¹ Imel je namreč indic, da zemljišče ni v celoti zazidljivo, zato njegova zmota o zazidljivosti nepremičnine ni opravičljiva.

Pri dolžnosti stranke, da si sama zagotovi določene informacije, je treba upoštevati še nadaljnjo zahtevo – stranka si je dolžna informacijo zagotoviti sama, če ji je ta dostopna. Iz

⁵⁴ Roth, str. 90; Schwarze, str. 39; Pohlmann, str. 104–105; Huguenin, str. 420; Schenker, str. 315.

⁵⁵ Roth, str. 90; Schwarze, str. 39; Pohlmann, str. 104–105; Huguenin, str. 150, 416.

⁵⁶ Müller, str. 29; Kramer, str. 1279.

⁵⁷ Če je dolžnost informiranja kršena naklepno, ni pomembna skrbnost upravičenca do informacije, da bi torej mogel in moral vedeti, da informacija, dana s strani sopogodbenika, ni pravilna oziroma popolna. Upravičenec se je na informacijo upravičeno zanesel (Bork, str. 338).

⁵⁸ Schwarze, str. 38; Kramer, str. 1279.

⁵⁹ Na primer VSL I Cp 1346/2010 z dne 26. 8. 2010: prodajalec se mora sam pozanimati o vrednosti nepremičnine, ki jo prodaja, in se ne more uspešno sklicevati na nerealno prikazovanje cene stanovanja s strani kupca, zaradi česar naj bi bila njegova zmota opravičljiva; VS RS II Ips 749/2008 z dne 22. 12. 2011: ker kupec ni poskrbel za razjasnitev ZK-izpiska, ki ga ni razumel, ni ravnal z zadostno skrbnostjo in njegova zmota ni opravičljiva.

⁶⁰ VS RS II Ips 117/2007 z dne 18. 6. 2009.

⁶¹ Prav tam.

objavljenih odločitev slovenskih sodišč lahko razberemo, da ima pasivnost stranke v zvezi s pridobivanjem pomembnih informacij, ki so dostopne brez nadaljnjega, zanjo neugodne pravne posledice.⁶² Šteje se, da stranka lahko pridobi informacijo brez nadaljnjega, na primer z vpogledom v javno knjigo ali tako, da prebere pogodbo.⁶³ Praksa sicer še ni zavzela stališča v zvezi z visokimi stroški, ki bi jih stranka lahko imela s pridobivanjem informacij, v povezavi z njihovo dostopnostjo, vendar se zdi, da bi bilo mogoče enaka merila, kot so jih na podlagi ekonomske analize prava oblikovali v primerjanih pravnih redih, uporabiti tudi pri nas, namreč da so informacije, katerih pridobitev je povezana z visokimi stroški (na primer da mora stranka za pridobitev informacije naročiti izvedbo dragih raziskav), upravičencu nedostopne, zato te ne spadajo v njegov okvir vedenja.⁶⁴

Poleg obeh zahtev, ki se nanašata na samo pridobitev informacije (torej indic o njenem obstoju in njena dostopnost), mora biti za ugotovitev, da informacija spada v okvir vedenja upravičenca, izpolnjena tudi zahteva, da upravičenec ve, da je informacija za sklenitev pravnega posla pomembna, oziroma bi za njeno pomembnost moral vedeti.⁶⁵

Enako kot v primerjalnem pravu tudi pri nas poznamo izjeme, ko se kljub temu, da bi upravičenec sicer moral sam vedeti za določeno informacijo oziroma bi se moral o njej pozanimati, vzpostavijo dolžnosti nasprotno stranko opozoriti na očitno in sopogodbeniku razpoznavno zmoto.⁶⁶ Izjeme veljajo tudi v zvezi z dolžnostmi, ki izhajajo iz dolžnosti govoriti resnico: za izjavo o informaciji, za katero upravičenec ve oziroma bi zanjo moral vedeti, lahko zavezanec odgovarja, če se upravičenec nanjo (upravičeno) zanese.⁶⁷

3.2.2. Okvir vedenja zavezanca

V primerjalnem pravu se predpogodbene dolžnosti informiranja vzpostavijo samo, če zavezanec informacijo, ki je predmet predpogodbenih dolžnosti informiranja, v trenutku sklepanja

⁶² VSC Cp 1083/2005 z dne 17. 8. 2006: splošne pogoje poslovanja bi stranka lahko prebrala; ker tega ni storila, se na zmoto zaradi neizpolnjene predpostavke njene opravičljivosti ne more sklicevati. VS RS II Ips 606/2009 z dne 20. 1. 2011: stranka, ki je prevzela poroštveno obveznost in se pred tem ni pozanimala o kreditni sposobnosti glavnega dolžnika, čeprav je to možnost imela (da bi se pozanimala, ali je glavni dolžnik zavaroval svoj dolg z nepremičnino in v kakšnem deležu je ta njen lastnik), ni ravnala dovolj skrbno, zato poroštvena pogodba ni izpodbojna.

⁶³ Prav tam.

⁶⁴ Lahko pa spadajo v njegov riziko.

⁶⁵ Domneva se, da je to vedenje podano v zvezi z informacijami, ki izpolnjujejo predpostavko objektivne pomembnosti.

⁶⁶ Fakin, Splošne, str. 89 in nasl.

⁶⁷ VS RS II Ips 652/2005 z dne 12. 12. 2007: zaradi zatrijevanja prodajalca poslovnega deleža, da obveznosti družbe ne presegajo določenega zneska, kasneje pa se je izkazalo, da ga presegajo za kar 22-krat, je zmota kupca opravičljiva.

pravnega posla ima oziroma bi jo moral imeti.⁶⁸ Vedenje o informaciji mu lahko tudi pripisemo, če mu je bila informacija dostopna, vendar možnosti njene pridobitve ni izkoristil.⁶⁹ Poleg vedenja o sami informaciji mu mora biti znano oziroma bi mu moralo biti znano, da upravičenec informacije nima oziroma da je ta, ki jo ima, napačna, nadalje pa tudi, da je informacija pomembna za sklenitev pravnega posla.⁷⁰ Vsebina predpostavke je drugačna pri poizvedovalnih dolžnostih, pri dolžnostih, ki temeljijo na dolžnosti govoriti resnico, pa ni treba, da je ta izpolnjena.⁷¹

Pri nas v zvezi z okvirom vedenja zavezanca po mojem mnenju lahko zavzamemo enaka stališča kot v primerjanih ureditvah. Pri pripisovanju znanja zavezancu, ker bi ta za določeno dejstvo moral vedeti, lahko uporabimo merila, ki veljajo za pripisovanje vedenja upravičencu (ključni so stroški pridobitve informacije). Tako na primer prodajalec ne ve za vse lastnosti predmeta prodaje (in vse hibe). Če pa bi se o določeni lastnosti predmeta lahko pozanimal (dostopnost) in bi se o tem tudi moral pozanimati (na primer zaradi konstantnih zahtev za popravilo – indic), pa tega ni storil, mu vedenje o tej lastnosti lahko pripisemo, čeprav dejanskega vedenja o lastnosti stvari (hibi) ni imel. Podano mora biti vedenje o informaciji sami (torej mora obstajati indic o obstoju določenega dejstva, to dejstvo, torej informacija, pa mora biti zavezancu dostopno) ter o njeni pomembnosti za sklenitev pravnega posla.⁷² Poleg tega mora zavezanec vedeti (oziroma bi moral vedeti), da informacija ne spada v okvir vedenja upravičenca.

Pri poizvedovalnih dolžnostih je predpostavka okvira vedenja zavezanca v primerjalnem pravu prilagojena namenu te posebne skupine dolžnosti, ki je v zagotavljanju razumevanja pogodbene vsebine in podlag. Zavezanec mora torej za informacijo in njeno pomembnost vedeti (oziroma bi zanjo moral vedeti), prav tako pa mora vedeti (oziroma bi moral vedeti), da je sopogodbenuk v zmoti.⁷³ Tudi pri nas lahko sklenemo, da se tovrstne dolžnosti aktivirajo, če sta podani ti dve komponenti zavesti zavezanca (vedenje o informacijskem položaju upravičenca, torej da je v zmoti, in vedenje o informaciji, torej o obstoju in njeni pomembnosti). V našem pravu namreč ni sporno, da je zmoto sopogodbenuka treba sanirati (49. člen OZ), prav

⁶⁸ Roth, str. 87–88; Markesinis in dr., str. 309–310; Grigoleit, str. 77; Schwarze, str. 39, 49–50; Pohlmann, str. 103.

⁶⁹ Grigoleit, str. 77; Roth, str. 88.

⁷⁰ Roth, str. 88; Bork, str. 330.

⁷¹ Grigoleit, str. 6–7; Huguenin, str. 150; Schenker, str. 315.

⁷² Več o tem v poglavju Okvir vedenja upravičenca.

⁷³ Čeprav informacija spada v okvir vedenja upravičenca (glede na tam veljavne domneve glede skrbnosti v pravnem prometu), se lahko aktivira poizvedovalna dolžnost, če zavezanec (med drugim tudi) ve oziroma bi moral vedeti, da je upravičenec v zmoti.

tako pa mora biti zavezancu jasno, da je informacija (vsaj subjektivno) pomembna za sklenitev pravnega posla.⁷⁴

Izjema v zvezi s predpostavko okvira vedenja zavezanca velja tudi pri dolžnostih, ki temeljijo na dolžnosti govoriti resnico. Za aktiviranje te skupine dolžnosti ni treba, da je predpostavka vedenja zavezanca izpolnjena. Ne glede na dejstvo, ali zavezanec ve, da je vsebina informacije, ki jo je spontano razkril sopogodbniku, pravilna in popolna, ter ali bi za njeno vsebino moral vedeti, je kršitev dolžnosti informiranja podana, takoj ko informacija ne ustreza resničnemu stanju. Okoliščina vedenja zavezanca je v teh primerih pomembna samo za ugotavljanje njegove krivde, kjer se ta zahteva za vzpostavitev odgovornosti za kršitev dolžnosti govoriti resnico.

3.3. Dodatne okoliščine

Predpostavke v zvezi z informacijo, ki je lahko predmet dolžnosti informiranja, in vedenjem udeležencev pogodbenega razmerja ne razrešujejo v celoti vprašanja, kdaj se vzpostavijo spontane predpogodbene dolžnosti informiranja. Aktiviranje spontanah predpogodbenih dolžnosti informiranja je v primerjalnem pravu odvisno tudi od dodatnih okoliščin, kot so na primer zaupanje med strankama, subjektivne lastnosti strank ipd.⁷⁵ Te okoliščine lahko riziko za nepoznavanje informacij prerazporedijo od upravičenca k zavezancu in obratno.

Da bi se vzpostavile spontane predpogodbene dolžnosti informiranja, mora biti med strankama podan odnos zaupanja, stranki (točneje, upravičenec) pa morata ta odnos zaupanja prepoznati in ga postaviti za izhodišče svojega odločanja.⁷⁶ V primerjalnem pravu ugotavljajo, da so predpogodbene dolžnosti informiranja širše v razmerjih, kjer je zaupanje med strankama še posebej intenzivno.⁷⁷ Takšna so na primer kooperativna in druga dolgotrajna razmerja, zaupanje je intenzivnejše tudi pri stalnih poslovnih odnosih med strankama, v primerih, ko sta stranki v osebnem razmerju ali ko sta kako drugače med seboj družinsko oziroma prijateljsko povezani.⁷⁸ Sporno pa je, ali je tudi opravljanje določenega poklica, na primer da je ena od strank odvetnik, bankir ipd., okoliščina, ki kaže na obstoj zaupnega razmerja med strankama.⁷⁹

⁷⁴ Plavšak, str. 204–205. Če informacija izpolnjuje objektivni kriterij pomembnosti, potem lahko zavezancu vedenje o njeni pomembnosti za sklenitev pravnega posla pripišemo, sicer pa bo njegovo vedenje o pomembnosti treba dokazati.

⁷⁵ Schwarze, str. 146; Kramer, str. 1401; Schwenzler, str. 290; Huguenin, str. 150, 415; Fleischer, str. 634–638; Schenker, str. 315.

⁷⁶ Schwarze, str. 101–103; str. 309; Grigoleit, str. 222; Bork, str. 337; Kramer, str. 1409; Pohlmann, str. 54 in nasl.

⁷⁷ Kramer, str. 1408–1409; Schwarze, str. 107–108; Markesinis in dr., str. 309.

⁷⁸ Prav tam.

⁷⁹ Schwarze, str. 107–108.

Tudi pri nas velja, da je zaupanje med strankama večje pri kooperativnih pravnih poslih,⁸⁰ zato je v teh primerih tudi v našem pravu mogoč zaključek, da lahko upravičenec pričakuje razkritje več informacij kot sicer. Če med strankama razmerje zaupanja ni podano, se predpogodbene dolžnosti informiranja ne vzpostavijo oziroma zavezanec za njihovo kršitev ne odgovarja.

Na vzpostavitev spontanah predpogodbenih dolžnosti informiranja vplivajo tudi subjektivne lastnosti strank.⁸¹ Tako je pri ugotavljanju, ali se je dolžnost vzpostavila, treba upoštevati lastnost stranke, ki ji preprečuje, da bi pridobila o informaciji vedenje, ki ga potrebuje za sprejetje svobodne odločitve.⁸² Navedena okoliščina posega v predpostavko okvira vedenja upravičenca, in sicer na način, da znižuje merila, kdaj se določeno vedenje upravičencu lahko pripiše.⁸³ Gre za upoštevanje osebnostnih lastnosti oziroma lastnosti določene osebe, ki jih tuji pravni redi upoštevajo pri predpostavki poslovne neizkušenosti pri odušni pogodbi.⁸⁴ Gre za okoliščine, kot so starost, naglušnost ipd.⁸⁵ Te lastnosti povzročijo, da stranka sama ne more prepoznati pomembne informacije, torej njene pomembnosti za pravni posel, ki ga sklepa. Predpogodbene dolžnosti informiranja, ki se pri tem vzpostavijo, se največkrat nanašajo na pravne rizike, pravni položaj ali posledice pravnega posla, ki se sklepa.⁸⁶ Takšni zaključki v zvezi z navedenimi okoliščinami bi bili lahko upoštevni tudi pri nas, saj tudi v našem pravu poznamo poslovno neizkušenost kot enega od subjektivnih pogojev pri odušni pogodbi (119. člen OZ).

Pri predpostavki dodatnih okoliščin velja opozoriti na možnost, da se kot pravno relevantne za vzpostavitev dolžnosti upoštevajo tudi druge okoliščine, ki v izjemnih primerih upravičujejo premik informacijskega bremena z ene na drugo stranko predpogodbenega razmerja.⁸⁷ Navedena posebnost sicer zmanjšuje pravno varnost udeležencev v pravnem prometu, vendar pa hkrati omogoča doseganje pravičnosti pri razporeditvi informacijskega bremena glede na okoliščine konkretnega primera.

⁸⁰ Glej na primer Cigoj, str. 2162 in nasl.

⁸¹ Schwarze, str. 146; Kramer, str. 1401.

⁸² Kramer, str. 1401; Jauering, str. 65; Twigg-Flesner, Schulze, str. 133.

⁸³ Schwarze, str. 156–158; Müller, str. 146.

⁸⁴ Schwarze, str. 153–155; Kramer, str. 1409.

⁸⁵ Prav tam.

⁸⁶ Roth, str. 131.

⁸⁷ Tako je na primer v teoriji sporno, ali se predpogodbene dolžnosti informiranja aktivirajo v zvezi z informacijami, ki so bile pridobljene načrtno in z visokimi stroški (Fleischer, str. 262–264). Ekonomska analiza prava se zavzema za rešitev, da se dolžnosti informiranja v teh primerih ne vzpostavijo oziroma da se dopusti pravica do laži (Kovač, str. 38), vendar takšno stališče za zdaj v pravu še ni uveljavljeno.

4. Sklep

Predpogodbene dolžnosti informiranja so izjema od pravila o lastni odgovornosti za pridobivanje informacij. Namen njihove vzpostavitve je v zagotovitvi informacijskega položaja, ki bo upravičencu do informiranja omogočil, da oblikuje poslovno voljo, prosto napak. Pri ugotavljanju, ali se je na podlagi načela vestnosti in poštenja vzpostavila predpogodbena dolžnost informiranja, je treba upoštevati več dejavnikov. Izkaže se, da je aktiviranje predpogodbenih dolžnosti informiranja odvisno od vrste in pomembnosti informacije, ki je predmet dolžnosti, vedenja udeležencev o pomembnosti in vsebini informacije ter informacijski potrebi upravičenca, pa tudi od dodatnih okoliščin, kot so intenziteta zaupanja med strankama, poslovna neizkušenosť in druge lastnosti udeležencev pravnega razmerja. Na vsebino predpostavk vpliva tudi sprožilni moment, zaradi katerega se dolžnost informiranja aktivira (spontana; dolžnost, ki temelji na dolžnosti govoriti resnico; poizvedovalna predpogodbena dolžnost informiranja).

Zaradi pomanjkanja slovenske sodne prakse v zvezi s predpogodbenimi dolžnostmi informiranja, ki temeljijo na načelu vestnosti in poštenja, si je pri določanju vsebine predpostavk treba pomagati s primerjalnopravno analizo ter v sodni praksi in teoriji že uveljavljenimi instituti, ki urejajo področje napak volje (zmota, prevara). Stališča, ki sta jih teorija in sodna praksa že zavzeli s posameznimi predpostavkami pri teh dveh institutih, je mogoče aplicirati tudi na področje predpogodbenih dolžnosti informiranja. Za povečanje uporabnosti instituta predpogodbenih dolžnosti informiranja in zagotovitve pravne varnosti udeležencev v pravnem prometu je nujno postaviti jasne temelje za nadaljnje razvijanje vsebine predpostavk. Le tako bo namreč poseganje na področje lastne odgovornosti v zvezi s pridobivanjem informacij legitimno.

Literatura

- BORK, Reinhard. *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuchs*, 3. Auflage. Tübingen: Mohr Siebeck, 2011.
- BUSCH, Christoph. *Informationspflichten in Wettbewerbs- und Vertragsrecht: Parallelen in UWG und BGB*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2008.
- CIGOJ, Stojan. *Veliki komentar Zakona o obligacijskih razmerjih*, zvezki od I do IV. Ljubljana: Uradni list RS Slovenije, 1984-1985.
- COOTER, Robert, ULEN, Thomas. *Law & Economics*. Boston: Pearscon, Prentice Hall, 2012.
- DOLENC, Mile. *Napake volje pri pravnoposlovni izjavi in njihove posledice (doktorska disertacija)*. Ljubljana, 2001.

- FAKIN, Andreja. *Predpogodbene dolžnosti informiranja* (doktorska disertacija). Ljubljana: Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, 2015.
- FAKIN, Andreja. Splošne predpogodbene dolžnosti informiranja: pravna podlaga vzpostavitve in možne sankcije za njihovo kršitev. *Podjetje in delo*, 2015, letn. 41, št. 1, str. 89–104.
- FAKIN, Andreja. Ureditev predpogodbenih dolžnosti informiranja pri potrošniški prodaji blaga v Sloveniji. V: Vlahek, A., Damjan, M. (ur), *Pravo in politika sodobnega varstva potrošnikov*, Ljubljana: IUS Software (GV Založba), 2015, str. 335–364.
- FAUST, Florian, GRIGOLEIT, Hans Christoph. Informationspflichten: Grundlegende Weichenstellungen. V: Eidenmüller, H., in dr., *Revision des Verbraucher-acquis*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2011, str. 193–200.
- FLEISCHER, Holger. *Informationsasymmetrie im Vertragsrecht: eine rechtsvergleichende und interdisziplinäre Abhandlung zu Reichweite und Grenzen vertragsschlußbezogener Aufklärungspflichten*. München: C. H. Beck, 2001.
- GRIGOLEIT, Hans Christoph. *Vorvertragliche Informationshaftung: Vorsatzdogma, Rechtsfolgen, Schranken*. München: C. H. Beck, 1997.
- HÜBNER, Heinz. *Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuches*, 2. izd. Berlin: Walter de Gruyter, 1996.
- HUGUENIN, Claire. *Obligationenrecht, Allgemeiner und Besonderer Teil*. Zürich: Schulthess, 2012.
- JAUERING, Otmar. *Bürgerliches Gesetzbuch: mit Gesetz zur Regelung des Rechts der Allgemeinen Geschäftsbedingungen*. München: Beck, 1990.
- KOVAČ, Mitja. *Comparative contract law and economics*. Cheltenham: Edward Elgar, 2011.
- KRAMER, Ernst A. V: Krüger, W., *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2007.
- LOOS, Marco. Full harmonisation as a regulatory concept and its consequences for the national legal orders. The example of the Consumer rights directive. V: Stürner, M., *Vollharmonisierung im Europäischen Verbraucherrecht?*. München: Sellier, 2010.
- MARKESINIS, Basil, UNBERATH, Hannes, JOHNSTON, Angus Charles. *The German Law of Contract, A Comparative Treatise*, 2nd Edition. Oxford: Hart, 2006.
- MÜLLER, Georg. *Vorvertragliche und vertragliche Informationspflichten nach englischem und deutschem Recht*. Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft, 1994.
- PLAVŠAK, Nina. V: Plavšak, N., *Obligacijsko pravo: splošni del*. Ljubljana: GV Založba, 2009.
- POHLMANN, André. Die Haftung wegen Verletzung von Aufklärungspflichten: ein Beitrag zur culpa in contrahendo und zur positiven Fordeerungsverletzung unter Berücksichtigung der Schuldrechtsreform, *Schriften zum Bürgerlichen Recht*, Band 268. Berlin: Duncker & Humblot, 2002.
- ROTH, Bamberger. V: Krüger, W., *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. München: C. H. Beck, 2007.
- ROTT, Peter. Information obligations and withdrawal rights. V: Twigg-Flesner, Ch. (ur.), *The Cambridge Companion to European Union Private Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

- SCHÄFER, Hans-Bernd, OTT, Claus. *The Economic Analysis of Civil Law*. Northampton: E. Elgar, 2004.
- SCHENKER, Franz. V: Hondius, Ewoud H. (ur.), *Precontractual Liability: reports to the XIIIth Congress*, International Academy of Comparative Law, Montreal, 18.–24. 8. 1990. Deventer: Kluwer Law, 1991.
- SCHWARZE, Roland. *Vorvertragliche Verständigungspflichten*. Tübingen: Mhor Siebeck, 2001.
- SCHWENZER, Ingeborg. V: Von Caemmerer, Schlechtriem, P., *Kommentar zum einheitlichen UN-Kaufrecht: das übereinkomen der Vereinten Nationen über Verträge über den internationalen Warenkauf (CISG-Kommentar)*, 2. izd. München: C. H. Beck, 1995.
- SEFTON GREEN, Ruth. *Mistake, fraud and duties to inform in European contract law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- SINGER, Reinhard. V: Habermann, N. (red.). *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einföhrungsgesetz und Nebengesetzen*. Buch 1, Allgemeiner Teil. Berlin: Sellier-de Gruyter, 2012.
- TWIGG-FLESNER, Christian, SCHULZE, Reiner. Protecting rational choice: information and the right of withdrawal. V: Howells, G., Ramsay, I., Wilhelmsson, T., in Kraft, D., *Handbook of Research on International Consumer Law*. Cheltenham: Edward Elgar, 2010, str. 130–157.
- VON MEHREN, Arthur Taylor. *International encyclopedia of comparative law*. Vol. 7, Contracts in general. Tübingen: Mohr Siebeck, 2008.
- WAGNER, Gerhard. Lügen im Vertragsrecht. V: Zimmermann, R. (ur.), *Störungen der Willensbildung bei Vertragsschluss*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007.
- WESTERMANN, Harm Peter, BYDLINSKI, Peter, WEBER, Ralph, *BGB – Schuldrecht: Allgemeiner Teil*. Heidelberg: C. F. Müller, 2013.
- WOLF, Manfred, NEUNER Jörg. *Allgemeiner Teil des Bürgerlicher Rechts*. München: C. H. Beck, 2012.